

NAAR SCHOKLAND.

BEHALVE het Kampereiland met al zijn groote boerenerven en vruchtbare landerijen, behoort tot de gemeente Kampen ook nog een armzalig stukje grond, dat onder den naam van Schokland, als een smal strookje land zich ongeveer in de richting Noord-Zuid in de Zuiderzee uitstrekt, een eindje benoorden den Ketelmond.

De meeste lezers van dit tijdschrift zullen het wel alleen kennen van naam — de liefhebbers van zeilsport natuurlijk uitgezonderd — of mogelijk hebben ze het op een boottochtje naar Urk met de Enkhuizer boot wel in de verte zien liggen. En degenen, die tijdens een vogelexcursie op 't Kampereiland ook op de Ramspol geweest zijn, herinneren zich nog wel dat streepje land aan den horizon met zijn drie verhevenheden, die uit de verte net op boerenplaatsen geleken.

Maar dat zal ook wel alles zijn!

Zoo ging het ook mij tot nu toe; wel had ik er van alles over gehoord, van schippers en visschers, die niets meer of minder beweerden, dan dat er ook wilde ganzen zouden broeden en eens kreeg ik zelfs een brief van een ander vogelliefhebber — tot wien dat gerucht al doorgedrongen was, — om dat samen eens te gaan onderzoeken, maar onze plannen werden verijdeld, vooral wegens de moeilijkheid, om er onder dak te komen.

Maar toen zich deze zomervacantie de gelegenheid voor deed om samen met een vriend er met zijn jacht naar toe te gaan, was ik daar natuurlijk direct voor te vinden. En zoo gingen we Donderdag 30 Juli met een ouden ervaren schipper en de noodige proviand aan boord, onder zeil en zetten koers naar den mond van het Rechterdiep, waar we den eersten nacht zouden blijven liggen. Een idealer ligplaats kon je als vogelliefhebber niet begeeren: oeverwaluwen joegen in enorm getal boven 't water, futen beoefenden de vischsport, baardmeesjes hielden ons gezelschap en onafgebroken cirkelden de kiekendieven boven het biesveld. Als deze bruine roovers wat al te kort bij kwamen, kon je duidelijk het angstgehuil van de jonge koeten hooren en ook de oude koet, die vlak bij onze boot zijn jongen met palinkjes vertroetelde, verdween dan haastig in het riet. Sterntjes waren ook aldoor present, en gingen af en toe wat uitrusten op de stokken van de palingfuiken. En 's avonds, juist toen we aan 't eten waren, kwam er een regenwulp op zijn eentje over zetten. —

Maar ditmaal is 't ons speciaal om Schokland te doen en ik kan dus volstaan met de mededeeling, dat we den volgenden middag om een uur of drie het anker lichtten en terug zeilden naar de Ketel, want voor 't Rechterdiep had de boot te veel diepgang. Met een stevige bries voeren we nu de lange Ketelpieren uit, het mij nog onbekende land tegemoet. Nu en dan wikte een aalscholver over en de zwarte sterntjes begeleidden ons steeds. Al gauw klonk ons het monotone geluid van de belboei voor Schokland's Zuidpunt in de ooren en kort langs den wal ging het nu verder, naar het Noorden. Op de telegraafdraden zaten

een vijftal spreeuwen gezellig bij elkaar en verderop nog een paar musschen. Onderwijl ging de wind liggen en heel langzaam kropen we nu vooruit, zooveel mogelijk profiteerend van ieder zuchtje wind, langs de Middelbuurt naar de Noordpunt. De zee was vol visscherschuiten, meest Vollenhovs, die naar huis gingen, al tegen den Zondag, daar er met zulk stil weer toch niets te verdienen viel.

Eindelijk om een uur of zeven zeilden we de haven binnen en de eerste begroeting was die van een brutale musch, die luid sjilpend op de jol neerstreek en daar doodgemoedereerd bleef zitten. Weldra hadden we een goed plaatsje uitgezocht en zetten we den eersten voet aan wal. Er lagen al een paar schippers, die het weer niet vertrouwden, en steeds meer kwamen er binnen vallen, zoodat we tenslotte met zijn twintigen de groote haven wat vulden.

Hier aan de haven, vanouds de buurtschap Emmeloord, staan nu slechts twee huizen: het eene bewoond door den havenmeester-lichtwachter, het andere, dat thans het eenige particuliere huis op heel Schokland is, door den telefonist-telegrafist, die tevens directeur van den vischafslag is, welke zich tusschen de beide huizen bevindt. Verder staat er nog een leelijk modern gebouwtje voor den misthoorn; met den vuurtoren en wat iepen boomen vormt dat alles wat er aan de haven te zien valt (zie foto 1).

Een motorbotter van 't rijk gaat iedere Dinsdag naar Kampen om levensmiddelen in te slaan en tevens voorraad voor het winkeltje, dat de havenmeester er op nahoudt, terwille van de schippers, die met slecht weer in de haven komen vluchten.

Denzelfden avond gingen we nog op verkenning, langs den eenigen weg, die er op 't eilandje bestaat, een pad van beton, dat over den Oostelijken dam, direct langs zee, naar de Zuidpunt loopt, een goede 4 K.M. gaans.

Links heb je daar een mooi uitzicht op den vasten wal en rechts kijk je dwars over het slechts met gras en riet begroeide eiland heen, dat hier maar 200 M. breed is, op zee, met aan den horizon het eiland Urk. In het riet zongen een paar kleine karekieten en verderop in een weiland, waar de schapen — het eenige vee op 't eiland — graasden, trippelden gele kwikstaartjes, blijkbaar paartjes met hun jongen. Hier staken we over naar den Westkant; bij één van de vele slooten, die dwars over 't heele eiland heen loopen en het als 't ware in vele segmenten verdeelen, joegen we een watersnip op, die eerst zee op koerste, maar zich later bedacht en weer landwaarts zwenkte. Even later gingen er weer een paar de

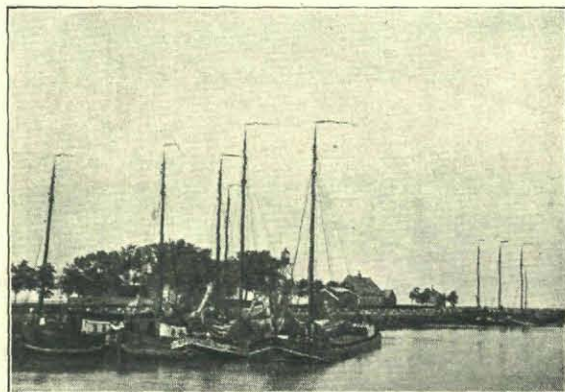

Foto 1. Schokland. De havenbuurt Emmeloord.

Foto C. G. B. TEN KATE, 1 Aug. 1925.

lucht in, en kleine spreekwolkjes vlogen boven 't riet, meer Zuidwaarts. Langs den West-dam wandelden we nu terug; hier is eigenlijk geen pad, alleen een ruwe zeeweering, waar zelfs nu het water bijna overheen spoelde, landwaarts in. Talloze halophyten vonden we er tusschen de bazaltblokken en de andere geweldige keien. Na een ware springpartij naderden we weer de havenbuurt. Daar strekt zich achter de huizen in 't land een groote plas uit, die echter geleidelijk met baggerzand uit de haven vol gegooit wordt. Het wemelde er van zwarte sterntjes op de halfvergane palen van een oudere zeeweering en ook de tureluur hoorde ik er een paar maal. En toen we al weer in het jachtje zaten, kwam een wulp luid fluitend over. Nog lang bleef ik napraten met den knecht van den botter, die al jaren lang hier werkzaam was en me van alles vertelde over 't leven op Schokland. Elken Zaterdag vaart hij met zijn punter over naar den

Foto 2. Schokland. De Westdam.
Foto C. G. B. TEN KATE 1 Aug. 1925.

wal, want zijn vrouw en kinderen wonen bij Kampen. En 's winters is hij wel eens een heelen dag bezig om de Ramspol te vinden, als er ijs is. Ook dan gaat hij op zijn eentje er op uit, met een klein puntertje, nu eens glijdend over 't ijs, dan weer een eindje varende in de wakken!

Den volgenden morgen hielden we een conferentie met den telegrafist, die op het eiland geboren en getogen is. Achter zijn huis in de plas waren vroeger polletjes geweest, waarop veel kokmeeuwen en sterntjes broedden, maar sinds

die een jaar of dertig geleden weggeslagen zijn, nestelt er geen enkele meeuw of stern meer op heel Schokland. Daarop maakten we opnamen van den Westdam (zie foto 2), maar een stortbui joeg ons naar boord terug.

's Middags togen we echter weer op pad, den betonnen dam langs naar 't Zuiden. In 't weiland zaten veel meeuwen: kok- en stormmeeuwen in gezelschap van talloze zwarte sterns. Voor ons uit liepen gele kwikstaartjes en telkens vlogen er spreekwolkjes uit het riet. Een enkele karekiet zong nu en dan, en de boerenzwaluwen van Emmeloord, die weer eitjes hadden, scheerden steeds vlak langs ons heen, terwijl een drietal oeverlooptjes telkens voor ons opvlogen, zoodra we te kort naderden naar hun zin. In zee zwom een ♀ toppereend, die hier ook ieder jaar in enkele paren zou broeden, volgens onzen zegsman. Ook een wilde eend kwam op de wieden; die zijn hier algemeen broedvogel, naar men beweerde wel een paar of vijf en twintig, maar vaak vernielt het hooge water vrijwel alle legfels.

Ook watersnippen waren weer present; die hebben daar een rustig leventje, want gejaagd wordt er nooit, voorzoover ik weet.

Na zoowat drie kwartier kwamen we aan de midden- of molenbuurt, ook wel Ens geheeten, al wordt met dien naam feitelijk de heele Zuidhelft van 't Eiland bedoeld.

Hier is een aanlegsteiger voor de schepen, die bij storm „achter 't land" vluchten, zooals dat onder de schippers heet. Tusschen iepenboomen verscholen staat daar als laatste overblijfsel van voormalige grootheid de oude pastorie, met er achter tegen aan gebouwd de kerk, en verder nog een schuur waarin de ijsvlet met al zijn benoodigdheden bewaard wordt (zie foto 3). Op de pastorie staat nog een torentje, de twee voorkamers zijn gereserveerd voor de directie van de Waterstaat, terwijl de rest bewoond wordt door een beampte.

De kerk, waarin een groote schouw is geplaatst, fungeert nu als slaapplaats voor de dijkwerkers en riet-snijders, die er in ijzeren ledikanten, eenige boven elkaar, den nacht doorbrengen. Ook hier is een winkeltje, waar je het hoognoodige kunt krijgen en het geheel is door een houten omtuining afgepaald, tegen het dreigende zeewater, dat bij hooge stormvloed toch nog in huis komt. Dan is heel Schokland één waterzee, met slechts drie miniatuur-eilandjes te midden van de woelige baren. De iepen, naast het huis zagen er niet bepaald florissant uit, maar dat kun je op zoo'n windhoek ook niet anders verwachten.

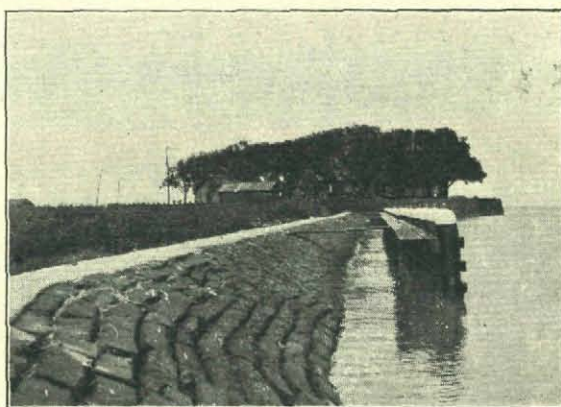

Foto 3. Schokland. De Middel- of Molenbuurt met kerk (Ens). Foto C. G. B. TEN KATE, 1 Aug. 1925.

Nadat we alles bekeken hadden en er een foto van genomen hadden, gingen we verder naar de zuidpunt, die hier ongeveer één K.M. van verwijderd ligt. Ongeveer halfweg maakt de weg een kromming naar 't Oosten, daar stond vroeger de Zuiderbuurt, nu nog Zuidert geheeten. Een stuk weiland is alles wat er nog van over is.

Op zee zwom een toppereend, nu een ♂ en ook hier waren gele kwikstaartjes en oeverlooptjes. Op die plek is 't eiland op zijn breedst, een goede 400 M.; groote rietvelden strekken er zich uit met plassen er tusschen, waar vrij veel koeten broeden. Van ganzen is natuurlijk geen sprake; dat praatje is in de wereld gekomen doordat er vroeger veel tamme ganzen gehouden werden, die hun eieren in 't riet legden, evenals veel stadszwanen uit de parken vaak ver van de grachten, buiten de steden gaan nestelen. Langs den dam groeiden kaasjeskruid en zulte en ook weer diverse zoutplanten.

Onderwijl arriveerden we aan de Zuidpunt, van ouds de Oude Kerk geheeten,

bijna geheel door weiland ingenomen, waar de schapen van den eenigen Middelbuurt-bewoner graasden. Ook hier staat een huis, naast den vuurtoren (zie foto 4), dat echter sinds 1922 onbewoond is, nu dit licht vanuit de Middelbuurt bediend

Foto 4. Schokland. De Zuidpunt met lichttoren en de nu verlaten woning. Foto C. G. B. TEN KATE, 1 Aug. 1925.

wordt. Vanaf het huis loopt een steiger naar de peilschaal, op 't uiterst Zuidelijk puntje. In zee klonk weer het sombere waarschuwingsgelui van de belboei, die heftig schommelde op de golven. Op de oude palen voor den Westdam zaten de kolossale mantelmeeuwen en doodkalm pikten de aalscholvers zich in de glimmende veeren, terwijl het brandingswater hun over den kop spatte; en er naast, iets meer landwaarts, stonden de blauwe reigers, schijnbaar al even onverschillig.

Eens stond ook op deze plek een kerk, mogelijk wel dateerend uit de 14de eeuw, die nog tot 1717 dienst deed, waarna er op de Middelbuurt een nieuwe kerk gebouwd werd, die echter in 1833 voor de tegenwoordige plaats maakte. Nog in 1821 waren de bouwvallen van de middeleeuwsche kerk op de Zuidpunt aanwezig, en ook bestaan er nog eenige teekeningen van; één is er weergegeven in een zeer interessant artikel over Schokland, van de heeren Moerman en Reyers uit Kampen, gepubliceerd in het Tijdschr. van het Kon. Ned. Aandr. Gen., 2de serie, dl. XLII, 1925, afl. 2.

Aan dit artikel, waarvan laatstgenoemde heer me zeer welwillend een overdruk verschaft, heb ik alle historische gegevens, betreffende Schokland, ontleend.

Het is wel zeer merkwaardig, dat in de Middeleeuwen de Noord- en Zuidhelft van dit eiland steeds in verschillende handen waren. Pas in 't begin van de 19de eeuw werd het heele eiland aan de provincie Overijssel toegevoegd, maar daar de onkosten voor het onderhoud van het eiland, dat steeds meer van 't Westen uit door de zee uitgevreten werd, te hoog op liepen, en bovendien

Foto 5. Schokland. Branding op den Westwal. Foto C. G. B. TEN KATE, 1 Aug. 1925.

bijna de geheele bevolking armlastig was, werd in 1859 besloten het geheel te ontruimen en het daarna aan de gemeente Kampen toe te voegen.

Op Emmeloord woonden toen nog 388, op Ens 200 menschen, terwijl de Zuiderbuurt, die in 1840 nog 77 zielen telde, al in 1855 was afgebroken voor herstelling van den dijk.

Interessant is ook dat de bewoners van 't Noordelijk deel tot 't laatst toe Katholiek bleven, ondanks de, na de Hervorming, van staatswege gevoerde actie, terwijl op de Zuiderhelft meest Protestanten woonden. Maar het is hier niet de plaats, daar verder op in te gaan. —

Vanaf den vuurtoren op de Zuidpunt krijg je een goeden indruk van 't heele eiland en het lijkt me daar een geschikte plaats voor vogeltrek-waarnemingen. Iets van den trek zal er zeker waar te nemen zijn, dat bewezen de oeverloopers, watersnippen en tureluurs gedurende ons verblijf al wel. Die tureluurs zijn zeker geen broedvogels geweest, want sinds de laatste 20 jaren is er nooit een nest meer van gevonden.

Op den terugtocht naar de haven, namen we nog een paar witte kwikstaartjes waar, die tot de vogels te rekenen zijn, die er nestelen.

Met behulp van mij verstrekte inlichtingen en eigen gegevens kon ik volgend voorloopig staattie van broedvogels opmaken, dat natuurlijk best onvolledig kan zijn.

I. *Bij de huizen*: musch, spreeuw, boerenwaluw (*geen* huiswaluw) en witte kwikstaart.

II. *In de weilanden*: akkerleeuwerik (?), graspieper (?) en gele kwikstaart.

III. *In 't riet*: kleine karekiet, koet, wilde eend, toppereend (hier blaarkop genoemd).

IV. *Voormalige broedvogels*: kokmeeuw, zwarte stern en tureluur. Wie me aan meer gegevens kan helpen, zal ik daarvoor zeer dankbaar zijn.

Den volgenden dag verlieten we dit historisch plekje weer en zeilden naar 't Kampereiland terug, om ook daar nog een paar dagen van 't vogelleven te kunnen genieten.

C. G. B. TEN KATE,
phil. nat. docts.

Kampen, Augustus, 1925.

DIEREN VAN BOEROE.

III. DE FREGATVOGELS.

STEEDS, als de zon over de steile wanden van het gebergte achter de kustplaats Leksoela was verrezen, en de met bosschen omgorde zeebocht lag te spiegelen in den morgenschijn, trokken hoog in de lucht de fregatvogels voorbij. Statig zwevend, zonder een enkele vleugelslag, al maar kringelend om en onder en door elkaar, en toch in één richting, het Westen, voortglijdend, trokken ze langs de baai. Scherp waren hun slanke silhouetten tegen de wolkenloze licht, soms,